

ÁLLAMI EGYHÁZÜGYI HIVATAL
Katolikus Főosztály

MÜVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM
Közoktatási Főosztálya

Szigoruan titkos!

0026-1/1967.sz.

Készült: 2 példányban.

.....!.....példány.

F e l j e g y z é s

a katolikus középiskolák helyzetéről és javaslat egyes elvi és gyakorlati kérdések eldöntésére.

1950. augusztus 30-án az állam és a római katolikus egyház között létrejött megállapodás / kivonatos összegezése a függelékben/ alapján, az Állami Egyházügyi Hivatal, valamint a Művelődésügyi Minisztérium élt főfelügyeleti jogával és figyelemmel kísérte a katolikus középiskolák munkáját. A két állami szerv között - különösen az elmúlt év folyamán - kialakult jó kapcsolat lehetővé tette néhány közös intézkedés megtételét.

Az eddig végzett munka során több olyan probléma merült fel, amely megoldásához egységes álláspont kialakítása szükséges.

I.

Az egyházi középiskolák jelenlegi helyzete.

A Művelődésügyi Minisztérium irányításával a megyei, illetőleg a Fővárosi Tanács VB. művelődésügyi osztályai az 1963/64. tanév folyamán általános és szakfelügyeleti vizsgálatot tartottak a 8 katolikus középiskolában. Ezen kívül megbeszélés történt az illetékes művelődési-osztályvezetőkkel, iskola csoportvezetőkkel, középiskolai tanulmányi fel-

ügyelőkkel. Az így összegyűjtött anyagok tanulmányozása alapján az alábbiakat állapítottuk meg:

1./ **A katolikus gimnáziumok személyi és tárgyi ellátottsága általában kedvezőbb az állami gimnáziumokénál. Így a tanárok, - mivel kevesebb óraszámot tanítanak - tanórára kívül sokat tudnak foglalkozni a tanulókkal.**

Az iskolák anyagi fenntartására az állam általában évente 2.5 millió forintot biztosít. A Püspöki Kar évi 136.000 forint segélyt ad, mely elsősorban az ösztöndíj céljait szolgálja. Egyéb anyagi források is állnak rendelkezésükre, főleg a különböző nyugati országokban lévő katolikus szervezetek pénz- és iskolafelszerelési eszközökkel segítik az egyházi iskolákat. A diákok otthonok fenntartását szolgálja a szülők által befizetett összeg, mely diákonként havonta 4-500 forint.

Az egyházi középiskolák tanulói létszáma az elmúlt években 2250 és 2350 között ingadozott. Az egyházi iskolákból évente kb. 480-500 érettségizett hallgató kerül ki.

2./ Az oktató munka jellemzői.

Az egyházi iskolák oktató munkájában elért eredmények általában jók. Az itt végzett tanulók a továbbtanulási versenyben előnyös helyzetben vannak. Ebben döntő szerepet játszik, hogy már a felvételeknél szelektálnak, válogatási lehetőségük van, és ezzel élnek is. Az érettségi vizsgák tapasztalatai igazolják, hogy a hangsúlyt a természettudományos tárgyak tanítására helyezik. Korábban a középiskolák tanulmányi versenyén matematikából és fizikából a piaristák és bencések jó eredményt értek el, (addig) az utóbbi időben csökkent az egyházi iskolák tanulói versenyeredménye.

Az általános és szakfelügyelői jelentések - a tantárgyak többségénél - pozitív képet adnak, mert egyedül a szak-

mai tudást vizsgálják.

Az oktatást az állami tanterv és utasítás előírásai, pontosabban a kiadott tananyag-beosztások szerint végzik. Maximalista tendenciákkal az érettségi vizsgákon is találkoztunk, különösen a piarista és bencés gimnáziumokban. **Megtanítják a marxista-leninista tételeket, és annak egyházi kritikáját is. Természetesen e kritikáról az érettségi vizsgákon nem nyilatkoznak.** Hangsúlyt helyeznek a haladó katolikus történeti személyiségek ismertetésére, a nem haladókat, vagy reakciósoakat a tanterv szerint értékelik, de az egyházi szempontból pozitív vonásaíra is utalnak.

Az állam és az egyház közötti egyezmény megsértését e területen gondosan kerülik.

3./ A nevelő munka jellemzői.

Az egyházi iskolák nevelői tevékenységének középpontjában az un. valláserkölcsi nevelés áll. A nevelési elvük kifejezett célkitűzése, hogy az ifjúságot az evangélium szellemében neveljék.

A közösségi nevelés elveit is ennek a gondolatnak rendelik alá. A mi fogalmaink szerinti közösségi nevelés nem folyik az egyházi iskolákban. Az iskolák, - tudomásul véve a környezeti hatásokat - a felszabadulás után formálódó tudatot, az általános iskolai nevelő hatás, - igen finoman, a "modernséget" megengedően törekszenek valláserkölcsi nevelést adva helytállásra nevelni, az életre előkészíteni a tanulókat.

A munkára való nevelésnél az egyházi iskolák figyelembe veszik a modern pedagógia követelményeit. /Önkiszolgálás, érdeklődés felkeltése a termelőmunka iránt, életpálya választás szorgalmazása, szolgálatkészség felkeltése, a környezetbe való beilleszkedés./ A továbbtanulás irányítása is tervszerű, célja, a katolikus káderek megfelelő biztosítása. **A legfelkészültebbeket elsősorban orvosi, bölcsész, műszaki, geológiai és külkereskedelmi pályára irányítják.**

A vallás erkölcsi nevelés nem csak az órákon érvényesül, hanem áthatja egész pedagógiai munkájukat. Különösen kidomborodik ez az iskolák mellett működő kollégiumokban. A szerzetes tanároknak lehetőségük és idejük van, hogy a diákokkal külön foglalkozzanak. A kollégiumokban meglehetősen szigorú fegyelem uralkodik. Lényege, hogy a tanulókat idejét a felkeléstől a lefekvésig lekössék és ellenőrizzék.

A katolikus iskolákban demokratikus ifjusági szervezetek nem működnek. Vallásos ifjusági szervezetekhez hasonló munkaközösségek és szakcsoportok azonban vannak: a "kalazancius munkaközösség", melynek keretében előadásokat és ankétoakat hallgatnak. Előadások témája: "A másvilágról a mai embernek"; "Az egyetemi évek, mint a hit problémái"; "Krisztus követése" stb. Az iskolákban és kollégiumokban folyó "ki mit tud" versenyek is a katolikus világnézet elmélyítését szolgálják.

A tanuló világnézeti nevelését szolgálják az illegálisan használt és birtokunkban lévő külön jegyzetek és az előadásokon kifejtett egyházi álláspontok. Ezek alkalmazása a magyar, - történelem- és biológia tanításánál fordul elő. A "Kiegészítés a régi magyar irodalomtörténethez és pótlékok, helyesbítések a magyar irodalom-történethez" című jegyzet, a katolikus klérus felelősségét igyekszik csökkenteni a Horthy fasizmus támogatásában. A "Keresztény történelmi szemlélet irányelvei" c. anyag például teljesen tudománytalan.

4./ Tantestület.

Megállapítható, hogy a tantestületek és ezen belül a tanárok politikai állásfoglalására néhány pozitív tényező hatással van. Így: a szocializmus építésében elért eredmények; a párt és a kormány szociálpolitikai intézkedései; a papi békemozgalom tevékenysége./ Rendszeres előadásokat tart ^{anah} az egyházi középiskolákban és külön foglalkozik ^{van} a szerzetes tanárokkal/ Ezek hozzájárultak ahhoz, hogy merev ellenállás nem tapasztalható a szerzetes tanárok között.

Pozitívumok mellett kirívó esetekkel is találkozunk, különösen a bencésekénél. / Pászthory Valter ügy, egyéb politikai természetű ügyek, diákok verése./

XXXXX

Összefoglalva: megállapíthatjuk, hogy az egyházi középiskolák működése a szocialista oktatási rendszeren belül idegen test. Nemzetközi egyházpolitikai vonatkozásban jelenleg felhasználhatók. Mindezek mellett társadalmi veszélyességük is van, ugyanis jelentős az a tanulói létszám, kb. 500, amely évente elhagyja a katolikus gimnáziumokat. Ennek egy része felsőfoku oktató intézeteinkben, más része a népgazdaság különböző területein helyezkedik el.

Az egyház hivatalos képviselői, - így elsősorban a Magyar Püspöki Kar - a katolikus középiskolákat rendkívül fontos kérdésnek tekinti. Arra törekszik, hogy a középiskolákat mindenáron fenntartsa. A II. Vatikáni Zsinat és VI. Pál pápa is ezt támasztja alá, amikor kijelentik: "Különösen az iskolákban kell megerősíteni a pozíciókat, az oktatás és nevelés szerepe fontos, mert a jövő polgárait formálja".

II.

A Művelődésügyi Minisztérium és az Állami Egyházügyi Hivatal által tett együttes intézkedések.

- 1./ 1966. október 6-án a Művelődésügyi Minisztériumban közös értekezletet tartottunk a területileg illetékes megyei tanácsok művelődési osztályainak vezetői, a megyei egyházügyi tanácsosok részvételével. Itt ismertettük az eddigi tapasztalatokat, és az egyházi iskoláknál végzendő ellenőrzések jövőbeni célját. Az 1966/67-es tanévben 4 katolikus gimnáziumban /Esztergom, Kecskemét, Debrecen, Győr/ általános és

szakfelügyelői vizsgálatot tartunk. A vizsgálat célja: miként tartják be a katolikus gimnáziumok az állam és egyház közötti megállapodást; hogyan hajtják végre az állami tantervet; milyen formában érvényesítik - az egyezményben biztosított jog alapján - az egyház külön álláspontját, de semmiképpen sem akarjuk a felügyelői látogatásokkal a katolikus iskolákban folyó oktatómunkát erősíteni, a színvonalasabb tanítást szorgalmazni.

Az eddigiektől eltérően külön választottuk az általános és a szakfelügyeletet. Az általános felügyeletet a megyei művelődési osztályok általános felügyelői, a szakfelügyeletet a Művelődésügyi Minisztérium által az országból kiválasztott legjobb szakfelügyelők végzik.

Távlati célunk, hogy a nagy hírű, nagy hagyományokkal rendelkező katolikus gimnáziumok - elsősorban Pannonhalma, Győr, Esztergom, Budapest Piarista Gimnázium - vonzóerejét csökkentjük. Ezért szükség van arra, hogy az egyházi iskolák környékén lévő állami gimnáziumok tárgyi és személyi feltételeit javítsuk, és tagozatos osztályok szervezésével tegyük ezeket az iskolákat még vonzóbbá.

- 2./ A katolikus gimnáziumok tanárait a művelődési osztályok bevonják - ahol ez szükséges - a szakmai továbbképzésbe. A művelődési osztályok résztvesznek a tantestületi és szülői értekezleteken.
- 3./ Az illetékes művelődési osztályok az egyházi gimnáziumok igazgatóinak felkérése alapján állami ünnepeken jól felkészített ünnepi szónokokat biztosítanak.
- 4./ A KISZ-szel történt megállapodás alapján a megyei, vagy városi KISZ bizottságok a katolikus gimnáziumok tanuló ifjuságát meghívják különböző politikai vitákra, bevonják őket politikai akcióikba / Vietnam, leszerelés, stb. stb./ és lehetővé teszik számukra az építőtáborokban való részvételt is.
- 5./ A Katolikus Középiskolai Főhatóság által benyújtott iskolai

rendtartást a kiadott rendelkezések és az állam és egyház közötti megállapodásnak megfelelően átdolgozási javaslattal visszaadtuk. Az újonnan elkészítésre kerülő rendtartást a Művelődésügyi Minisztérium még e tanévben jóváhagyja, végrehajtását kötelezően előírja, és ellenőrzését biztosítja.

III.

Állásfoglalásra váró kérdések és javaslatok.

- 1./ 1970-71 körül országos viszonylatban a gimnáziumi tanulók létszáma kb. 30 %-kal csökken. Ennek következménye az egyházi gimnáziumok tanulói létszámának relatív növekedése. **Ezért felül kell vizsgálni az egyezmény létszámokra vonatkozó pontjait:**
 - helyes a katolikus gimnáziumokban az eddig engedélyezett osztálylétszámok fenntartása, vagy a jelenleg engedélyezett 2 tanuló csoportot egyre csökkentjük;
 - az állami gimnáziumok számának csökkenéséhez hasonlóan, egyes katolikus iskolák bezárását szorgalmazzuk.
- 2./ Az egyezményben biztosított jog alapján kifejtett egyházi álláspontokat a Katolikus Középiskolai Főhatóság jegyzetekben rögzítse, és ezeket a jegyzeteket csak a Művelődésügyi Minisztérium jóváhagyása után használhassák. Az egyházi álláspont kifejtése csak ennek alapján történjen.
- 3./ **Az egyházi középiskolákban tanító szerzetes tanárok politikai befolyásolása érdekében igénybe kell venni a közvetlen és közvetett eszközöket.** Fontos szerepet kell szánni a cél érdekében az Országos Katolikus Békebizottságnak.
- 4./ Az Állami Egyházügyi Hivatal 1967. év végéig dolgozzon ki javaslatot, hogy az egyházi középiskolák számára 1968-tól

az államsegély folyósítása milyen formában történjen.

- 5./ Az állami gimnáziumokban - előreláthatólag az 1968/69. tanévben - bevezetjük a világnézetünk alapjai c. tantárgy oktatást. Miután az egyezmény jogot biztosít a katolikus egyháznak az egyes tantárgyak egyházi magyarázatára, számíthatunk arra, hogy ezzel a lehetőséggel élnek. Valamint arra is, hogy e tantárgy ismerete előnyös lehet tanulóik egyetemi, főiskolai felvételénél. Ezért a tantárgy bevezetését nem javasoljuk.

Budapest, 1967. január 23.

Nagy László
/ Nagy László /
főosztályvezető

Fekete József
/ dr. Fekete József /
főosztályvezető

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR